

BISERICA ȘI ȘCOALA.

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

<p>PREȚUL ABONAMENTULUI.</p> <p>Pentru Austro-Ungaria: Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor. Pentru România și străinătate: Pe un an 14 fr.: pe jumătate an 7 fr.</p>	<p>PREȚUL INSERTIUNILOR :</p> <p>Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte 8 cor.; și mai sus 10 cor. v. n.</p>	<p>Correspondențele să se adreseze Redacțiunei „BISERICA ȘI ȘCOALA“ Ear banii de prenumeratiune la TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.</p>
--	--	--

Memorandul Episcopatului

bisericeii gr.-or. române din Ungaria și Transilvania, înaintat dlui ministru de instrucție Berzeviczy, în chestia reformelor școlare.

Escelența Voastră Domnule Ministru!

Provocându-ne la deobligătoarea amabilitate cu care în 26 Mai a. c., când în obiectul proiectului de reformă a legilor asupra învățământului primar am avut onorul a ne putea presenta personal înaintea Escelenței Voastre, ați binevoit a lua la cunoștință aprobătoare înștiințarea noastră, că la timpul său vom subșterne Escelenței Voastre în scris observările noastre amănunțite referitoare la proiectul amintit, ca reprezentanții bisericeii gr. or. române din Ungaria și Transilvania, și în înțelesul îndrumării primite de la Consistorul nostru mitropolitan, nu mai puțin urmând simțului nostru de iubire pentru biserica și patria noastră, cu adânc respect avem onorul a înșira în cele următoare observările noastre și a da espresiune acelor prea serioase temeri, de cari sunt cuprinse inimile noastre în fața proiectului de sub întrebare atât din punctul de vedere al bisericeii și școalelor noastre confesionale, cât poate și mai mult cu referință la interesele mari generale ale patriei.

Voim însă înainte de toate a semnala, că aceste observări ale noastre nu vor urma seria articolilor din proiect, ci le vom preda grupate după categoriile conținutului lor, ca astfel chiar și prin această grupare să iasă mai ușor în evidență scopul și țaria lor.

Escelența Voastră Domnule Ministru!

În patria noastră sute de ani esclusiv școalele confesionale au propagat cultura, și îndrep-

țătirea lor întru aceasta nici-odată din partea nimănui nu a fost contestată, ba tocmai dimpotrivă, în toate timpurile cei mai distinși patrioți s'au nisuit a asigura și prin legi aceste drepturi ale confesiunilor.

Astfel în deosebi cu privire la biserica noastră §-ul 8 al art. de lege XX. din 1848 apriat asigură ortodocșilor răsăriteni dreptul de a dispune în afacerile lor școlare și religioare, iar §-ul 3 al art. de lege IX din 1868 tocmai pe temeiul legii susamintite declară, că credincioșii bisericeii noastre sunt îndreptățiți a-și conduce și regula ei înșiși afacerile lor școlare. În urma îndrumării cuprinse în această lege a sancționat Majestatea Sa în 23 Maiu 1869 Statutul Organic al bisericeii greco-orientale române din Ungaria și Transilvania. Pe temeiul acestui Statut biserica noastră are dreptul de a înființa și susținea școale confesionale de tot soiul, a aplica la aceste școale puterile didactice fără nici un amestec străin, a disciplina pe profesorii și învățătorii săi, a compune planurile de învățământ și a se îngriji de cărțile didactice pentru școalele sale. Tot pe temeiul acestui Statut biserica noastră are dreptul a-și cvalifica însași pe profesorii și învățătorii săi. Aceleași îndreptățiri ni-le asigură art. de lege XXXVIII. cum și art. de lege XLIV din 1868.

Drepturile acestea ale bisericeii noastre, garantate prin legile fundamentale ale patriei, le vatămă următoarele dispozițiuni ale proiectului de sub întrebare :

1. Cu invalidarea totală a drepturilor autorității confesionale comisiunea administrativă primește îndreptățirea, ca în contra învățătorilor nostri confesionali să pună în curgere proces disciplinar și să 'i amoveze pe aceia din posturile lor fără considerare la aceea, dacă școala

respectivă primește ori ba ajutor din partea statului (§. 41).

2. Ministrului i-se dă dreptul a încredința comisiunii administrative disciplinarea învățătorilor confesionali în toate acele cazuri, când în înțelesul §-ului 7 al art. de lege XXVIII din 1876 are loc procedura disciplinară (§. 44) ceea ce din nou confirmă excepțiunea noastră de sub p. 1.

3. Dacă vre-un învățator ar fi amovat din postul său prin sentința comisiunii administrative, atunci pe noul învățator îl numește ministrul de culte și instrucțiune publică fără a asculta măcar în privința aceasta opinia susținătorului școlii (§ 42). Aceasta dispozițiune face iluzoriu dreptul autorității confesionale de a-și alege învățători și totodată dărimă acel principiu cardinal al autonomiei noastre bisericești, că toate stațiunile preoțești și învățătoarești se îndeplinesc prin alegere. În cazul acesta pentru răutatea, neglijența ori incapacitatea unui individ se știrbesc drepturile bisericeii întregi, fără ca însași această biserică să fi dat ansă la astfel de dispozițiuni.

4. Toate legile noastră școlare de până acum, cum și art. de lege XLIV din 1868 recunosc confesiunilor dreptul de a stabili limba de propunere în școlile susținute din puterile lor. Acest drept în mod indirect se scoate din vigoare prin §-ul 13 al proiectului de sub întrebare, care dispune, că dacă în vre-o școală cu limbă de propunere nemaghiară s'ar afla între școlari 20% cari au limba maghiară ca limba maternă, atunci și limba maghiară are să se folosească ca limbă de propunere, cu toate că la cas de trebuință, fără nici o siluire legislativă, chiar susținătorul școlii ar putea dispune aceasta.

5. Proiectul de lege voește să nimicească acel drept sfânt al bisericeii noastre, ca ea însași în cercul său de competență absolut indepedent să dispună despre instruirea religioasă a elevilor săi, și voește cu desăvârșire a scoate din vigoare faptul, că biserică noastră este biserică gr. or. națională română, care astfel este cunoscută prin toate legile statului. Aceasta o făptuesc §-ii 13 și 55 ai proiectului, cari dispun, ca în școlile unde limba de propunere este cea maghiară, religiunea asemenea are a se propune în limba ungurească, când este mai presus de ori ce îndoială, că biserică gr. or. română religiunea nu o poate instrua, de cât numai în limba românească, adecă în limba aceea, care constituie condițiunea de existență a acestei bisericeii, căci dacă altfel ar face, atunci ea nu numai ar vâ-

tâma legile fundamentale ale țării, ci însași și-ar denega caracterul său național, care peste tot îi dă dreptul de existență. Căci în cazul contrar aceasta biserică ar putea să fie biserică greco-orientală, dar' nu ar putea fi biserică românească. Și de altfel însă afacerea aceasta nu mai este afacere școlară, ci afacere bisericească și astfel prin dispozițiunea excepțională proiectul a depășit cercul de competență designat prin obiectul său și — credem că involuntar, — dar' de fapt pricinuește turburarea păcii religioare în țeara noastră. Pentru încunjurarea tuturor neînțelegerilor suntem necesitați a declara aci din capul locului, că biserică noastră peste tot și sub nici o împrejurare instruirea religiunii nu o poate face în altă limbă, decât numai în limba românească, ceea-ce a enunțat prin conclud și congresul nostru naționalbisericesc din 1903.

6. Vatămă dreptul nostru autonom și §-ul 67 al proiectului, care dă drept comisariatului ministerial, ca la examenul fundamental de calificățiune să poată pune întrebări fie-cărui elev din fie-care studiu.

7. Dreptul de a cvalifica învățătorii §-ul 71 îl ia cu desăvârșire din competența confesiunilor și a acest drept îl transpune comisiunii esaminateoare de stat, ai cărei membri pot să fie și indivizi, cari nu aparțin confesiunii noastre.

8. Conform dispozițiunii §-ului 18 ministrul dă concesiune pentru instrucțiune în școlile cu mai mulți de 80 elevi, ceea-ce asemenea vatămă cercul de competență al autorităților confesionale.

9. Prin §-ul 55 se dispune, că în institutele pedagogice limba și literatura maghiară să se propună ungurește, care dispozițiune se află în contrarietate cu principiul fundamental, că limba de propunere a fie-cărei școlii o stătoarește susținătorul școlii.

10. Vatămă drepturile autonomiei noastre și §-ul 66, în urma căruia procedura examenului fundamental de calificățiune o stătoarește și la institutele noastre pedagogice tot ministrul, nu mai puțin și §-ul 72, în urma căruia numai ministrul este îndreptătit a da vr'unui candidat de învățator concesiune a face examenul de calificățiune și peste timpul pe 2 ani de la examenul fundamental.

Aceste dispozițiuni excepționate până aci vor fi în vigoare pentru toate școlile, așadar' și pentru școlile acelea, pentru a căror susținere statul nu contribuie materialicește nimic, și astfel se produce curioasa situațiune, că în

școalele pe cari le susțin exclusiv confesiunile, de acum înainte nu vor dispune confesiunile, ci în mod indirect va dispune statul.

Dar' și mai mult sunt vătămate drepturile noastre autonome prin acele dispozițiuni ale proiectului, cari se aplică față de școalele ajutate din partea statului. Astfel este p. a) al §-ului 74, unde se zice, că în preparandiile ajutate din budgetul statului este a se introduce planul de învățământ al statului, punctul d) al aceluiaș §. care dispune, că pe profesorii plătiți din ajutorul de stat îi numește ministrul, mai departe alineatul al doilea din punctul e) al aceluiași §. în cae se enunță, că pentru cazul, când statul ar contribui cu mai mult de jumătate la suma din care se susține vre-un institut pedagogic, atunci întreg institutul cu desăvârșire trece sub dispozițiunea și administrarea ministrului de culte și instrucțiune publică, în sfârșit punctele f) și g) din §-ul 40, cari dau ministrului dreptul de a numi pe învățătorii împărtașiți din ajutorul de stat.

Am înșirat aci acele dispozițiuni ale proiectului, cari vatămă adânc drepturile autonome ale bisericii noastre.

Știm noi prea bine, Excelența Voastră Domnule Ministru, știm noi prea bine și mărturisim, că regularea afacerii școlare regnicolare aparține drepturilor indiscutabile ale legislațiunii, dar' nu putem recunoaște, că împrejurările țării ar recomanda statificarea afacerilor școlare, dimpotrivă, suntem firm convinși, că ajutorul confesiunilor pe acest teren numai spre binele țării va fi. Nu putem accepta veritatea aserțiunii, că proiectul de sub întrebare nu atinge drepturile confesiunilor referitoare la afacerile școlare și stabilite prin legile statului, căci în esență acest proiect de lege scoate cu desăvârșire afacerile școlare din cercul de competență al confesiunilor și acestora nu le lasă alt drept, de cât să contribue materialicește la susținerea școalelor cari se numesc confesionale, dar' cari de fapt ajung cu desăvârșire sub dispozițiunea statului.

Nu va răsări pentru stat nici un bine de aici și în privința aceasta ne provocăm la cuvintele lui Augustin Lubrich, fost profesor de pedagogie la universitatea din Budapesta, care în opul său »*Neveléstudomány*« cartea a III-a (pag. 463) zice: »Biserica este aliatul cel mai credincios al statului; a voi să nimicești influința ei asupra școalelor înseamnă a voi să lipsești statul de prietinelui său cel mai sincer și cel mai puternic. Statul care și înțelege interesul său propriu nu va lucra în contra influinței pe care o exercitează biserica asupra școalelor, cu deosebire asupra celor elementare«. — »Unde este trebuință — zice Ziller (Grundlegung

zur Lehre vom erzieh. Unterricht, 1865, pag. 48—51) — statul este chemat să organizeze învățământul, dar numai suplimentar. Dacă aceasta s'a făcut, el numai decât să se retragă și să predee autonomiei afacerea. Învățământul numai atunci va prospera, dacă statul va abdice de dreptul său abstract, în urma căruia afacerea învățământului până acum a fost considerată ca parte întregitoare a guvernamentului de stat«.

Dar' dispozițiunile proiectului de sub întrebare nu numai că vatămă drepturile autonome ale bisericii noastre, ci ele sunt în contrarietate chiar și cu *principiile fundamentale ale științei pedagogice*.

În privința aceasta defectul cel mai mare al proiectului este, că nu statorește ca țintă finală a școalei acea măsură a culturii generale omenesti, care este potrivită a da patriei cetățeni religioși, morali, cinstiți și folositori, ci ca țintă finală a școalelor cu limbă de propunere nemaghiară, în detrimentul culturii publice generale și în deosebi al învățământului poporal, stabilește însușirea desăvârșită a limbei maghiare.

Nimeni nu poate contesta veritatea acestei afirmări, dacă ia în serios §-ul 14 al proiectului de sub întrebare căci acest § dispune apriat, că în școalele cu limbă de propunere nemaghiară limba maghiară trebuie instruită în așa măsură, ca »elevul de altă limbă în cursul de 6 ani al școalei populare să-și însușască graiul unguresc astfel, în cât dânsul să-și poată exprima ungurește curat și precis noțiunile sale, mai departe să știe ceti fluent, să știe scrie corect și socotî ungurește«.

Scopul acesta nu se poate ajunge nici în școalele cu limbă de propunere ungurească. Dacă vom aplica riguros această măsură a rezultatului pretins, atunci în scurt timp putem să închidem cel puțin 70% din școalele populare, la toată întâmplarea însă înarticularea în lege a acestei pretensiuni imposibile dă pradă toate școalele populare discrețiunii arbitrare a inspectorilor școlari, cari pe fiecare învățător în ori-ce moment îl pot destitui, deoarece ce nu există în lume o astfel de școală poporală, în care s'ar putea ajunge scopul precizat în dispozițiunea excepționată.

Ne provocăm în privința aceasta la o vorbire a Dlui Dr. Apáthy István, rectorul universității din Cluj, în care dânsul susține hotărât, că »o mare parte a tinerilor ieșiți din școalele medii nu știe nici să scrie corect. Foarte mulți, pot să zică majoritatea, stau pe picior de războiu cu cele mai primitive cerințe ale ortografiei. Nici nu vorbesc despre aceea, că nu știu concipia, că nu sunt în stare să pună pe hârtie nici cel mai simplu lucru într'o ungurească frumoasă și curată.«

Nimeni nu va trage la îndoială, că rectorul universității este cel mai competent să judece, cu ce pregătiri își încep tinerii studiile universitare. Dacă însă este adevărat, că tinerii ieșiți din școlile medii maghiare nu știu scrie corect și nu sunt în stare a concipia curat ungurește, atunci cum s'ar putea pretinde dela elevii școlii populare, mai ales dela cei din școlile nemaghiare, ca să fie în stare a-și exprima noțiunile curat și precis ungurește și să știe scrie corect în aceasta limbă?

»Tinta educațiunii e să ne pregătească pentru viața desăvârșită« — zice Herbert Spencer, cel mai mare filosof al secolului XIX, în opul său despre educațiune (ed. Storck și Müller, p. 9.) și nicăiri pe lume școlii populare nu i-s'a pus altă țintă. A-și însuși în școala poporală în mod desăvârșit o altă limbă afară de limba maternă, este o absolută imposibilitate și pretensiunea aceasta se opune principiilor fundamentale ale pedagogiei. Dimpotrivă, creatorul pedagogiei moderne, Comenius, în marele său op »Didactica Magna« susține hotărît, că instrucțiunea elementară nu se poate face în altă limbă decât numai în limba maternă a elevilor, căci cine altfel ar procedea, ar fi asemenea aceluia care ar voi să călărească fără să fi învățat mai înainte a umbla. Acest adevăr îl cunoaște de altfel și articolul de lege XXXVIII. din 1868, când în §-ul său 58 enunță, că »în școala elementară fie-care elev să primească instrucțiunea în limba sa maternă.«

De altfel dispozițiunea excepționată este în contrarietate și cu §-ul 17 al art. de lege XLIV din 1868, care dispune, că statul, respective guvernul este dator a îngriji prin institute de stat, ca »cetățenii de ori-ce naționalitate ai țării, cari trăesc împreună în masse mai mari, în apropierea ținuturilor unde locuiesc, să fie instruați în limba lor maternă până acolo, unde se începe instrucțiunea mai înaltă academică.

Atât din punct de vedere al pedagogiei în general, cât mai ales din punctul de vedere al didacticei este o absolută imposibilitate a enunța prin lege, că limba vre-unei școlii să fie spre pildă limba românească, dar' totuși scopul final al acestei școlii să fie, ca elevii instruați în limba românească să-și însușească cu desăvârșire limba maghiară.

Căci dacă învățătorul se va nisui să ajungă această țintă, atunci el vrând-nevrând va fi necesitat a neglija cu desăvârșire celalalt material de învățământ și atunci el va crește indivizi cari *poate* vor vorbi cam așa pe jumătate limba ungurească, dar' de altfel vor rămânea pe deplin neculți și astfel accesibili pentru toate relele,

ceea-ce va și urma în mod fatal, căci în cazul contrar, când adecă învățătorul ar nisui, ca elevii să-și câștige cunoștințele trebuincioase, atunci el va fi destituit, deoarece este mai presus de ori ce îndoială, că în casul acesta nu va putea satisface datorinței sale impuse privitor la limba maghiară. Urmarea firească a acestor împregiurări va fi, că masele mari ale locuitorilor țării vor fi lipsite de posibilitatea, ca să-și poată câștiga în școala poporală cunoștințele de cari au trebuință, ceea-ce nu este numai o mare nedreptate, dar' și din punct de vedere patriotic ascunde în sine primejdii necalculabile.

Dar' din acest aci amintitul defect al proiectului de lege urmează o altă greșală pedagogică, și mai mare.

Proiectul de sub întrebare adecă stabilește pensul (măsura) învățământului pentru școala primară de stat și în înțelesul articolului de lege XXXVIII din 1868 acest pens trebuie să-l absoalve și școala confesională. Tot-odată însă afară de acest pens, în înțelesul proiectului, școlii confesionale i-se impune și obligamentul de a face, ca elevul nemaghiar în cursul de șase ani al școlii elementare să-și însușiască cu desăvârșire graiul maghiar.

Este însă evident, că proiectul de lege pentru școlile elementare de stat a stabilit ca pens de absolvat maximalul ce îl poate absolve școala elementară între împrejurări normale, dar' același proiect dela școlile confesionale nemaghiare pretinde mai mult de cât acel maximal, deci — după părerea noastră — pretinde ceva imposibil, ceea-ce nu este permis a se face chiar în lege.

O altă tristă, dar' foarte firească urmare a acestei abnormități pedagogice este nesiguranța totală a învățătorului. Învățătorul confesional, dacă voiește a-și împlini obligamentul ce i-se impune față de limba maghiară, va fi necesitat să neglige celelalte obiecte de învățământ și atunci va fi disciplinat din partea autorității sale confesionale, dacă însă va face destul acesteia, nu va putea să atingă ținta fixată instrucțiunii în limba maghiară și atunci îl va destitui comisiunea administrativă.

Din punct de vedere pedagogic este de excepționat și §-l 13 al proiectului, care dispune, ca atunci, când 20% dintre elevii unei școlii nemaghiare ar avea ca limbă maternă limba maghiară, în cazul acesta și limba maghiară are a se folosi ca limbă de propunere.

Cum se va putea face aceasta? Învățătorul va propune materialul de învățământ pentru cele 20% în limba ungurească, celorlalți elevi va propune același material de învățământ, spre pildă, în limba românească. El așadară în decursul unui an școlar va trebui să absoalve un

pens de două-ori atât de mare, ca școalele cu limba de propunere ungurească, sau mai bine zis, același pens va trebui să-l absoalve de două-ori. Escelența Voastră, așa credem, veți recunoaște, că aceasta este absolut imposibil.

Excepționăm și §-ul 15 al proiectului, care dispune, că planul de învățământ al limbei maghiare și pentru școalele confesionale are să-l stabilească ministrul. Dispozițiunea aceasta vatămă cerința didactică referitoare la unitatea planului de învățământ. Unitatea planului de învățământ este imposibilă când o parte a acestui plan o face autoritatea confesională, iar partea cealaltă o face ministrul. Dar' și de altfel dispozițiunea aceasta nu are nici un rost, căci într'adevăr §-ul 14 al proiectului fixează ținta pe care trebuie să o atingă instruirea limbei maghiare și pentru ministru poate să fie absolut independent modul cum vor ajunge la această țintă școalele confesionale; controlul statului, care tocmai în această privință este atât de riguros față cu școalele confesionale, în oricare moment poate constata rezultatul și poate procedea în consecvență.

Este așadară în acest obiect absolut de prios a lua de la autoritatea confesională dreptul de a stabili însuși planul de învățământ în școalele sale.

Procedura proiectată la cvalificarea învățătorilor asemenea aparține imposibilităților pedagogice (§-ul 70). Proiectul de lege adecă pretinde, ca elevul să răspundă ungurește și din cele obiecte, pe cari în institutul pedagogic le-a învățat pe altă limbă. Aceasta într'adevăr înseamnă, că îndată după-ce proiectul de față va deveni lege, să închidem toate preparandiile nemaghiare, căci toți câți am umblat la școală știm prea bine, că elevul nu este în stare să facă examenul din cutare studiu decât numai în limba aceea, în care i-s'a predat și el a învățat acel studiu.

Aceeași excepțiune o facem și față cu dreptul comisarului ministerial, de a putea adresa întrebări la examenul fundamental de cvalificațiune tuturor elevilor din toate studiile. În ce limbă va adresa comisarul aceste întrebări? Proiectul nu dispune nimic în privința aceasta, deși e clar, că elevul, spre pildă, din fisică, din chemie, ori chiar din geometrie nu va putea să dea răspuns în limba maghiară, când aceste studii nu le-a învățat ungurește.

Toate acestea, Escelența Voastră Domnule Ministru, nu le zicem din antipatie pentru limba ungurească. Credincioșii bisericei noastre învață bucuros, ba chiar cu oare-care predilecțiune limba maghiară, partea cea mai mare a păturei noastre culte o înțelege și vorbește perfect, în

școalele noastre limba maghiară a fost obiect obligator chiar și atunci când nici o lege nu pretindea aceasta, și întotdeauna ni-am dat mare silință, ca deosebi în acest obiect de învățământ rezultatul să atingă limitea extremă a posibilității. Dacă totuși în această direcțiune școalele noastre li-se aduc învinuiri, acelea sunt nedrepte. Resultatul, firește, nu poate să fie pretutindeni același, dar în general inspectorii laudă rezultatul școalelor noastre în instruirea limbei maghiare. (Va urma).

Despre subiectul supremei puteri bisericești

sau

despre forma de guvernare bisericească.

De Constantin Popoviciu.

(Urmare și fine).

Puterea cheilor a trecut dela apostoli la episcopi.

Puterea cheilor, acordată apostolilor, a trecut în plenitudine sa la episcopii instituiți — după Pavel (Faptele ap. XX. 28) — de către sfântul Spirit, pentru a governa biserica lui Hristos, de aceea episcopii se numesc din partea sfinților părinți următori ai apostolilor. Așa deduce *Ireneu* (Adv. haereses) începutul episcopilor dela apostoli în succesiune neîntreruptă. — Așa se rosteste și episcopul *Clarus* la un sinod din Carthago (256). »Evidentă e intențiunea Domnului nostru Iisus, care și-a trimis apostolii și numai lor le-a încuviințat puterea de Tatăl, cărora le urmăm noi cu o egală putere guvernând biserica« (Apud Augustinum libro septimo de baptismo contra Donatistas cap. 43). — În asemenea chip scrie *Ciprian* către *Corneliu* episcopul Romei: »Cu deosebire într'acolo să ne întoarcem și trebuie, frate, să ne îndreptăm nisuința, ca să purtăm grije, întru cât numai putem, de susținerea unității transmise noană următorilor prin apostoli de Domnul« (Epist. 42 ad. Cornelium). — Nu mai puțin consună cu aceasta și *Ieronim* în epistola către *Evagrin*, unde zice: »Ori unde ar fi un episcop, în Roma ori în Eugubium, în Constantinopol ori în Rhegium, în Alexandria ori în Tanis, ar fi de egal merit, de egală preoție: toți sunt următori ai apostolilor«.

Pracsa sfinților părinți.

În privința formei de guvernare bisericească pe timpul sfinților părinți ne dă cea mai îndesluitoare deslușire istoria bisericească. Din aceasta ne luăm încrederea, că forma de guvernare a fost tocmai aceea, pe care a instituit-o Domnul Iisus Hristos și care a fost observată de sfinții

apostoli. Toți episcopii, ca următori ai apostolilor, au avut în comun, ca un singur om, puterea cheilor și au administrat-o cu drept egal în prima instanță mai înaltă cât mai mulți, în ultima instanță toți împreună. De aci provim sinoadele particulare și ecumenice, cari au fost ținute în curs de multe veacuri de cătră sfinții părinți cu tot atâta zel cât și stăruință.

Sinoadele particulare sunt străvechi și nu erau altceva decât instanțe mai înalte în guvernarea bisericii particulare. Ele s'au despărțit cu timpul în sinoade eparchiale sau provinciale, în sinoade diecesane (luându-se cuvântul în senzul mai vechi) și în sinoade mai generale.

Sinoadele epaochiale se țineau de regulă de două ori pe an de cătră episcopii fie-cărei provinciului romane, sub presidiul respectivului primat sau mitropolit; acest sinod cerceta acuzele clerului și laicilor contra episcopilor locurilor, precum și apelațiunile sentințelor acestora și decideau în toate întrebările și procesele cari erau mai dificile ori de interes comun (Can. 34. 37 apost.; cap. 5 sin. I ecum).

Sinoadele diecesane se țineau de asemenea de regulă de cătră episcopii și mitropoliții mai multor eparchii sau provincii, sub presidiul unui mitropolit, care se numea ecsarh ori patriarh ori primate. Aceste sinoade cercetau acuzele contra mitropoliților, precum și apelațiunile sinoadelor eparchiale și decideau în procesele de interes mai larg sau cari erau comune aceluiași eparchii (Can. 2 sin. II ecum.; can. 6 acelaș sinod; can. 9 sin IV ecum.) De cerea trebuința, se întruneau și sinoade particulare mai generale, după principiul: cu cât mai mare e sinodul, cu atât e mai înaltă și mai estinsă autoritatea lui (Can. 6 sim. II ecum.)

Față de toate aceste sinoade se distingea *sinodul ecumenic*, în care se întruneau toți episcopii, mitropoliții și patriarhii lumii întregi. Aceștia reprezentau biserica creștină universală și era ultima și suprema instanță. În aceste sinoade s'au stabilit neschimbabil dogmele de credință, s'au liberat canoane universale și s'au finalizat toate procesele bisericești. O mărturie de o deosebită importanță relativ la suprema autoritate a sinoadelor ecumenice e cea a episcopului *Grigorie cel Mare*. Ea sună astfel: »Precum mărturisesc a primi și onora cele patru cărți ale sfintei evanghelii, tot așa și cele patru sinoade; încă și sinodul al cincilea îl onorez de asemenea. Toate persoanele, cari lapadă numitele sinoade vrednice de onoare, le lapadă și eu, și pe aceia pe cari le primesc îi primesc și eu. Căci deoarece validitatea — autenticitatea — lor e statornică prin consunare universală, așa apoi și eși își trage

terenul de sub picioare, și nu lor (sinoadelor) cel ce îndrăznește a deslega pe cel legat de aceste ori a lega pe cine-l desleagă aceste (sinoade)» (Epist. 24 ad. Ioannem Constantinopolitanum).

În chipul acesta s'a dezvoltat în guvernarea bisericii un organism potrivit ordinului divin, în urmarea căruia fie-care episcop își avea nemijlocită conducere a parohiei (cum se numea p'atunci diecesa, circumscripția unui episcop) sale în subordonare cătră sinodul eparchial; sinodul eparchial administra în instanță mai înaltă bisericile respectivei provincii în subordonare cătră sinodul diecesan sau patriarhal, acesta iarăși guverna într'o instanță și mai înaltă mai multe eparchii sau și diecese în subordonare cătră sinodul ecumenic, de atribuția căruia era conducerea bisericii universale în instanță supremă în dependență numai de Hristos capul ei.

În aceste sinoade fie-care episcop avea deplină libertate a cuvântului și votului și, amăsurat majorității voturilor, se lua concludul general, în care votul unui episcop de rând cumpenea tot atâta cât cel al unui mitropolit ori patriarh. Sinodul în care se viola aceasta orânduială nu avea nici o valoare. Adeseorii în locul unei decisiuni sinodale era de ajuns convoirea episcopilor tuturor, numită *consensus ecclesiae dispersae*.

Ideia corectă despre forma guvernării bisericești văzute.

Din cele zise până aici să câștigăm o idee corectă despre forma guvernului bisericesc văzut.

Precum am văzut, Hristos a orânduit de purtători ai puteri văzute, adecă a puterii cheilor, în plenitudinea sa, colegiul apostolilor și pe următorii lor, pe episcopi. Prin urmare toți episcopii posed în comun, ca o persoană morală, puterea cheilor și o administrează aceasta cu drept egal: în prima instanță câte unul, și fiește care, în instanță cu atât mai înaltă cu cât sunt mai mulți, și în ultima instanță cu toții întru subordonarea singuraticilor cătră mai mulți, a mai multora cătră majoritatea și mai mare a tuturor.

Și iarăși, dacă voim s'o espunem aceasta altfel, putem să-i privim pe episcopi ori ca singuratici, ori ca și colegiu tuturor. În particular guvernează episcopii fiește care de sine turma sa în subordonare cătră colegiul particular și în urmă cătră colegiul general. Fie ei adunați în sinod particular ori împreștiați, episcopii își guvernează biserica particulară cași colegiu particular în subordonare cătră colegiul universal. Iar cași colegiu universal, fie acesta înfățișat prin sinod ecumenic ori împreștiat, episcopii guvernează întreaga biserică în subordonare numai cătră capul ei Hristos.

Prerogativele mitropoliților, patriarhilor sau ori și cum s'ar numi superiorii bisericilor particulare, deoarece aceste sunt privilegiile instituite prin dreptul omenesc, nu restring și nu pot restringe dreptul dumnezeesc primitiv, în veritatea căruia toți episcopii, atât singuratici cât și în colegiu, au de o potrivă la puterea cheilor și prin urmare la guvernarea bisericii.

Aceasta formă stă tot atât de departe de forma monarhică cât și de cea democratică a guvernării bisericii. Aceasta formă n'are nici o asemănare, nici cu cea aristocratică, nici cu vr'o alta din celelalte forme de guvernare civilă. Ea nu e din lumea aceasta, precum nici împărăția lui Hristos nu e din aceasta lume.

Pentru a-i da totuși o numire, am putea-o numi formă episcopală-colegială în și sub Hristocrație.

George Ciuhandu.

Chestiunea catichisării în școlile populare.

III.

Să vedem acum manualele de religie, câte avem și intru cât sunt corespunzătoare. Afară de manualele câte le voiu înșira mai la vale, nu cunosc altele și *manuale corespunzătoare abea putem găsi*; iată lista peste tot: 1) *Știința religiei* 844 crăiească tipografia Buda 2) *Istoria Biblică*. 1852. Buda. 3) *Catechismul mic de Andrei Br. de Șaguna* tipărit la Sibiu 1851. 4) *Istoria Biblică de Sava Popoviciu* din Rășinar, tipărit Sibiu 1852. 5) *Micul catechis de Silvestru Murariu Andreievici* Viena retipărit în ediția cărților școlare la 1896 6) *Catechis de Moise Toma* Sibiu 7) *Catechism d. Simion Popescu* retipărit Sibiu 1902. 8) *Istoria biblică de Dr. George Popa*. Arad 1888. 9) *Catechismul de Dr. Petru Barbu Caranșeș*. 10) *Istoria biblică de acelaș* 1890 în fine *Istoria biblică de I. Dariu Ludu* retipărită în ediția IV la Brașov 1900.

Dintre aceste 11 manuale în timpurile mai vechi învățătorii s'au folosit de: *Micul Catechis alui Silvestru M. Andreieviciu* și *Catechismul lui Șaguna* *Istoria biblică de Sava Popoviciu* și *Istoria bilicea alui Dr. George Popa*, ca în timpurile mai recente de *catechismul lui Moise Toma* prelucrat de *Simion Popescu*, de *Catechismul lui Dr. Petru Barbu* și *Istoria Biblică de Dariu-Ludu*.

Aceste manuale catechetice intru cât le cunosc eu *lasă mult de dorit*, căci până când unele sunt compuse cu *fidelitate dogmatică*, dar în privința didactică și stilară nu corespund, pe atunci altele materialele ilu pertractează sistematic în 3 secțiuni corespunzător vieții creștine și într'un stil destul de clar și accesibil; desconsidera însă sorgintea religioasă. Scriptură să nu zic că cad în eresii dogmatice. Este lucru constătat ca a compune manuale de religie e un lucru foarte greu, căci *pe lângă perfectă cunoștință a dogmelor bisericii noastre drept credincioase se pretinde ca autorii să aibă în vedere și principiile didactice și recerțele stilare*

Greșelile mai esențiale preste tot în amintitele manuale se pot reanina în următoarele 1) *Estensiunea materialului de propunere în comparație cu noul plan de învățământ mai ales la Istoria biblică.*

2. *Espreșiunile abstracte* cari ocără în texturi și îngreunează mult înțelegerea materialului, deci și memorisarea la elevi.

3. *Intrebările și răspunsurile necorecte* dubioase, nelămurite, prea lungi și duble.

4. Peste tot este greșală mai la toate manualele *folosirea exclusivă a metodelui analitic*; e drept că într'un catechism mic cu întrebări și răspunsuri scurte e aproape imposibil a folosi alt metod afară de cel analitic, dar' Dr. Willmann cel mai celebru pedagog al timpului modern pretinde ca „*metodul sintetic încă să se uzeze unde numai se poate și la propunerea religiei*,” și acesta se și poate folosi mai cu seamă la istoria biblică.

Dintre manualele înșirate, după părerea mea modestă mai *corespunzătoare* sunt pe lângă toate greșelile amintite: *Catechismul și Istoriile morale alui Dr. Petru Barbu și Istoria biblică de Dariu-Ludu.*

Pe aceste le caracterizează: 1, fidelitatea dogmatică; 2, împărțirea corespunzătoare; 3, întregitatea materialului; 4, definițiunile scurte și lămurile; 5, ntrebările și răspunsurile corecte și ușoare; în fine limba cât se poate de curată plăcută și accesibilă. Le recomand deci confrăților caticești spre a-le întrebuița.

VI.

Noul plan de învățământ în școlile noastre populare încă ne dă un curios specimen din materia religiei! În clasa II. elem. se pretinde după acel plan numai pregătirea elevilor la învățământul religiei prin „*povestiri clasice de caracter religios-moral potrivite gradului de pricepere al elevilor, apoi scurte rugăciuni și cântece ușoare.*” Încă până a nu se introduce noul plan în folosința generală, referitor la chestiunea povestilor și-a spus părerile învățătorul Iosif Stanea din Rosia (nr. 25 din „*Biserica și Școală*”) iar' ca și un răpunș i-a dat pedagogul Ioan Cădariu din Totvaradia, mai apoi a atins chestia și învățătorul Adrian Ungurean din Curta-cheriu, în „*Adioul*” său dela vechiul plan de învățământ (a se vedea Nr. 27 și 32. „*Biserica și Școală*” a. c.), dar' nici un bisericănu și-a spus părerile și chestiunea a rămas nelămurită.

Inovațiunea aceasta în propunerea religiei introdusă, nu știu cum în noul plan de învățământ votat de măritul Congres național-bisericesc din 1903, p. 98, acceptat și introdus cu începerea anului școlar 1904—905, în toate școlile noastre din întreaga mitropolie, ar merita o atenție mai mare și o discuțiune serioasă din partea bisericănilor și pedagogilor nostri mai consumați.

Nu începe în cadrul acestui mic studiu, să discut inovațiunea menționată, deci mă mărginesc simplaminte la mirarea că de ce *se face atâta simplificare tocmai la studiul religiei când tocmai aici ar trebui a se desvolta mai mult forțele?*

Principiile pedagogice doar' nu pretind atâta economie în materialul religiei tocmai câtă se face în noul plan de învățământ la clasele I—IV elementare.

(Va urma.)

CRONICA.

Școlile nouă de stat. În budgetul pe 1905 s'a luat suma de 100,000 coroane pentru înființarea de școlile nouă de stat și alte 300,000 coroane tot pentru astfel de scopuri — adică 00,000 cor. în motivarea

ministrului de culte și instrucțiune publică se zice, că nouăle școli se vor înființa mai ales în comunele, cari formează colonii ale statutului, apoi în comitatele Trencin, Turoș, Nitra, Lipot, Arva și Zolyom, adică 95 comune locuite de Slovaci „pentru a se garanta instrucția în direcția națională maghiară“. Se vor înființa apoi școli nouă de stat în comitatul Sătmarului în comunele dela granița de limbă, unde instrucția trebuie să fie „națională maghiară“.

Aniversare de 700 de ani. Puțini dintre Români s'or fi gândit, că ce zi aniversară memorabilă a istoriei noastre naționale este ziua de 8 Noemvrie v. a anului prezent. Sunt 700 de ani de atunci. Era în 8 Noemvrie v. 1204, când primul Domn român al atunci nou înființatei împărății romano-bulgare, viteazul Ioanițiu din neamul Assanilor, fu încoronat de împărat al Românilor și al Bulgarilor, a căror țară se întindea peste întreg teritoriul Moesiei și Traciei de odinioară (Bulgaria și Rumelia de azi).

Sperăm, că istoriograful nostru nu vor lăsa să treacă aceasta zi aniversară, fără ca să ne renouască imaginea acelor trecute vremi, legând astfel eri-ul cu azi-ul și clădind din această legătură baze tari pentru cel care va să vie: pentru mâne. Aniversarea aceasta azi, când chestia Aromânilor din Macedonia este la ordinea zilei, are o importanță deosebită de actualitate.

(Drapelul)

Progresele propagandei aromâne. Cu toată opoziția inverșunată a Sinodului din Constantinopol și prigonirile mitropoliților și a fanaticilor greci, propaganda românească în Macedonia merge în succes. Avem de înregistrat nouă succese după relațiunea pe care „Politische Correspondenz“ din Viena o primesce din Constantinopol. Iată acea relațiune: În ultimele luni propaganda românomacedoniană școlară și eclesiastică exarhistă, în vilaetul Moastir, a devenit așa de tare și a făcut atâtea progrese, mai cu seamă în eparchiile patriarhiste Costoria, Florina și Ochrida, încât mitropoliții greci din acele regiuni avertisează cu insistență despre acest pericol, atât patriarhatul ecumenic cât și sinodul patriarhal. Se zice că unii mitropoliți ar fi sfătuit patriarhatul și sinodul să acorde concesiuni Românilor macedoneni, spunând că deacă nu se vor satisface dorințele eclesiastice ale românilor macedoneni, sunt de temut mari pierderi pentru patriarhat. Se asigură, că după încetarea crizei actuale, patriarhatul ecumenic se va ocupa neapărat de cestiunea românilor macedoneni. E tot așa de sigur că patriarhatul nu va face concesiuni serioase românilor macedoneni. La acest lucru trebuie să ne așteptăm dar el este de natură ca să nu îngrijească, seau să aducă vr'o stânjenire propagandei române în Macedonia.

* **Dăruiri.** Subscrisul și pe aceasta cale aduce mulțămintă nu numai Rev. Domn protopop tract. Nicolae Rocsin ci și acelora dintră credincioșii săi, cari cu dinarul lor au contribuit la împodobirea bisericei noastre. Au contribuit: Rev. Domn protopop Nicolae Rocsin 10 cor., Alesandru Vașiadi și soția Florica Roxin 10 cor., Flore Neagrău și soția 10 cor., Ioan Murchiș și soția Eva Mărchiu 7 cor., Dimitrie Cigher și soția, Ioan Clocea câte cu 6 cor., Ioan Neagrău și

soția, Ioan Neagrău, plăeșul câte cu 5 cor., Teodor Roxin 4 cor., Teodor Lungu 3 cor., Floare Maliță, George Gid, Iosif Neagrău, învățător local, Petru Gid și Ioan Oros și soția câte cu 2 cor., George Tăbăcariu, vād. Ana Bordaș, vād. Maria Tăbăcariu, Dimitrie Șerban, Iuliana Neagrău, Măria Păcurariu, vād. Florica Neagrău, Marta Zimbran, Mihaiu Neagrău, Dimitrie Matula a Savetei, Moisa Neagrău, Iosif Neagrău, Dimitrie Tăbăcariu, Petru Ardelean, Ioan Borbilău iun., Mihaiu Matula, Floare Oros și Ioan Cioară iun. câte 1 coroană. Pentru aceste daruri Dzeu le răsplătească și le lungască frul vieții. Tămășda la 3 Noemvrie nou 1904. — Alesandru Vașiadi, președ. com. parochial.

Rectificări. În Nr. 41 al ziarului nostru. la pag. 303, coloana II șirul 4 de sus cetește „Alfel“ în loc de „Astfel“; șirul 19 de jos: eliminează „semnele“ după cuvântul „zice“; apoi în șirul următor în loc de *deci* cetește *deși*. Pagina următoare (304) coloana primă, în șirul 10 de sus, după semnul întrebării adaugă a încheie citatul, și continuă cu: *Petru a răspuns:* „și pune semnul citării înainte de Tu... După aceea, în șirul 13 de jos cetește *serioasă* în loc de *scrisoare* de.

* **Mulțămintă publică.** Cristin Popovici vād. vă rămasă de Nicolae Urs din Curtici — prea stimabila soacră a părintelui Trăian Vătan din Arad, simțind adevărată iubire creștinească față de sfânta noastră biserică. — de altă parte întru pomenirea neuitatului ei soț și a iubiților său părinți, a cinstit bisericei noastre, o acție dela institutul „Victoria.“ Subscriși în numele comitații noastre, exprimăm susatinei creștine evlavioase — și pe aceasta cale, recunoștința și mulțăminta noastră pentru donațiunea făcută. Rugăm totodată pe prea bunul Dumnezeu, ca dănsi să-i dea sănătate și multă fericire iară iubiților săi răposati odihnă deplină întru fericirea cea vecinică. — Curtici la 20 Octomvre 1904. — Grigorie Mladin și Ioan Nicorescu, parochi rom. ortodoxi.

Bibliografie. Nou abcdar românesc de *Vasilie Petri*, edițiunea XV amendată și aprobată de înaltul minister. Prețul unui exemplar legat 50 fil. Sibiu 1903.

— *Analele* Reuniunii învățătorilor români gr.-or. dela școlile confesionale din dieceza Caransebeșului, pe anul societar 1904/5.

Poșta redacțiunii.

Gc. Cu modificări. Tare frumos! S'a trimis. Pa!
s.

Concurs.

Pentru stațiunea învățătorescă din comuna Luncasprie se publică concurs cu termin de alegere pe 8/21 Noemvrie

Salarul e dela comună 400 coroane și dela stat întregire 400 cor. pentru învățător evalidat.

Doritorii de a ocupa acest post au a-și trimite rugărilor subscrisului protopresbiter și până la ziua alegerii a-se presenta la biserică din Luncasprie pentru a-și arăta desteritatea.

Dat din ședința comitetului parochial ținută la 17/30 Oct, 1904.

Ioan Crista,
președinte.

Ioan Trip
notar com.

În conțelegere cu mine: *Elia Moga*, protopresbiter,
— □ —

SUPLEMENT la „BISERICA ȘI ȘCOALA“ Nr. 44. Anul 1904.

Cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în organul diecesan „Biserica și Școala“ se escrie concurs pentru îndeplinirea stațiunilor învățătoresți devenite vacante în inspectoratul Timișorii prin strămutare, și anume :

1) **Bobda** (comitatul Torontal) cu emolumentele anuale : a) în bani gata 360 cor. ; b) 60 chible grâu ce se va răspunde în rate treilunare anticipative ; c) 4 jughere pământ arător ; d) 3 stângini de lemne ; e) pentru scripturistică 6 cor., pentru conferințe 22 coroane ; f) cortel liber constător din 2 chilii, grădină pentru legume și aparținătoarele ; g) dela înmormântări unde va poftit 1 cor. ; b) pentru curatorat se va îngriji comuna bis. Sarcinile publice le supoartă alesul. Cvincvenalul se asigură după 5 ani de serviciu prestat în comună. Alesul e obligat a conduce corul existent fără altă remunerațiune.

2) **Bencecul-român** (comitatul Temes) cu salariu anual : a) în bani gata 292 cor. 84 fil., solviți pe evar-tal anticipative ; b) 4½ jughere de livadă, după care alesul va suporta sarcinile publice ; c) pentru conferințe 10 cor., pentru scripturistică 10 cor. ; d) în naturale 30 Hl grâu ; e) pentru încălzirea salei de învățământ 8 metri de lemne iar pentru învățator 16 metri ; f) dela comuna politică pentru provederea școlii de repetiție economică 60 cor. ; g) cortel liber acomodat constător din 2 chilii la stradă, cuină, cămară, grajd și aparținătoarele, grădină intravilană de ¼ jugher. ; h) dela înmormântări unde va fi poftit 1 cor. ; i) pentru încălzitul și curățitul salei de învățământ se va îngriji parochia. Cvincvenalul prescris după 5 ani de serviciu prestat în comună. Alesul e îndatorat a îndeplini serviciul cantoral în biserică. Cei apți de a conduce cor vor fi preferiți.

Recursele ajustate cu documente originale sunt a se înainta la P. On. Oficiu ppresbiteral în Timișoara-Fabric. Reflectanții vor avé să se prezente în vre-o duminică ori sârbătoare în s. biserică — dar nu mai de multe-ori și nu în ziua alegerii — spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

Dat, din ședințele concernentelor com. par. ținute la 14/27 respective 17/30 Octomvre 1904.

Comitetele parochiale.

Cu consensul ppresb. *Dr. Traian Patici*, m. p. inspector de școala.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea în mod definitiv a postului învățătoresc dela școala confesională din **Comeat**, protopresbiteratul Lipovei, se escrie concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în foaia „Biserica și Școala.“

Emolumentele împreunate cu acest post sunt : 1) În bani : 300 cor (100 cor. din fondul bis. și 200 cor. din cassa cultului) ; 2) 6 orgii de lemne (aduse și tăiate mărunț) din care are a se încălzi și sala de învățământ ; 3) 900 litre de grâu ; 4) 900 litre de cucuruz ; 5) 1¼ jug. de livadă ; 6) Pentru conferințe ca diurnă și căraușie 30 cor. ; 7) Pentru scripturistică 12 cor. ; 8) Pentru curatoratul școalei 16 cor. ; 9) Dela înmormântări, unde va fi poftit, la om mare 1 cor. 20

fil., iar la prunci 80 fil. ; 10 (Cortel liber, în edificiul școlar, cu grădina de legume.

Alegândul învățator, este îndatorat a funcționa și ca cantor bisericesc, fără altă remunerațiune.

Recurenții sunt avisați, ca recursese lor, ajustate cu documentele legale de cvalificațiune, și cu declarațiune că de după serviciul lor eventual prestat în altă comună, decând își formează dreptul la cvincvenal, adresate comitetului parochial din Comeat, să le subștearnă până la termenul susindicat, P. On. Domn Voicu Hamsea protopresbiter în Lipova (Lippa), precum și să se prezente în vre-o Duminică ori sârbătoare în s-ta biserică din Comeat spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic.

Comeat la 3/16 Octomvre 1904.

Comitetul parochial.

În conștelegere cu mine : *Voicu Hamsea*, protopresb.

3—3

Avis.

În tipografia diecesană a apărut, și se află de vânzare, deja în a III-a ediție : „*Rugăciunile școlarilor, și cântări bisericesti*“, pentru școlarii și școlărițele dela școalele poporale rom. gr.-ort. Alese și întocmite de „*Un prieten al școlarilor*“. Cărticica ca înfățișare e foarte drăguță, — legată în părăți tari și costă modestul preț de 40 fil., dându-se rabat de 15% la sută și are următorul bogat cuprins : I Rugăciuni, Poruncile lui Dumnezeu, Poruncile bisericesti, Tainele ; II : Rânduiala vecernei, Rânduiala utreniei, Catavasiile Născ., Catav. la Înălțarea cinstitei Cruci, Lăudăciunile, Doxologia cea Mare, Polileul, Pripelele ; III. Dzeeasca Liturgie, Rugăciuni de masă, Troparele Învierii, și Troparele sârbătorilor ; conține 72 pagini.

Cea mai mare minune a secolului present,

OROLOGIUL

Anker, istem Roskopf Patent

punctual, regulat până la minut, luminând foarte deschis, bucata . . . . . 2 fl. 20 cruceri.

Tot acesta cu căsuliie gravată 2 „ 65 „

„ „ neagră 3 „ — „

„ „ „ aură 3 „ — „

„ „ „ aură 4 „ — „

„ „ „ aură 5 „ — „

„ „ „ aură 6 „ — „

„ „ „ aură 7 „ — „

„ „ „ aură 8 „ — „

„ „ „ aură 9 „ — „

„ „ „ aură 10 „ — „

„ „ „ aură 11 „ — „

„ „ „ aură 12 „ — „

„ „ „ aură 13 „ — „

„ „ „ aură 14 „ — „

„ „ „ aură 15 „ — „

„ „ „ aură 16 „ — „

„ „ „ aură 17 „ — „

„ „ „ aură 18 „ — „

„ „ „ aură 19 „ — „

„ „ „ aură 20 „ — „

F. PAMM,

Krakau, Öster. Zielonag sse 3.

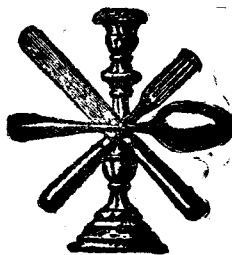
Înființat în anul 1852.

2—12

Un aparat de fert repentin sistem American

sau

==== Cumpănă de gospodărie gratis ====

Trimit cu prețuri proverbial de efitine din magazinul meu peste măsură asortat, mărfurile mele de argint de Mexico renumite și plăcute pretutindenea pentru bunătatea lor escelentă și anume 6 bucăți cuțite de masă de argint de Mexico, 6 buc. furculițe de argint de Mexico, 6 buc. linguri de argint de Mexico, 12 buc.

lingurițe de argint de Mexico pentru cafea, 6 buc. escelente cuțite pentru dessert, 6 buc. escelente furculițe pentru dessert, 1 lingură de argint de Mexico pentru scos supă, 1 lingură de argint pentru scos lapte, 2 bucăți sfeșnice de masă elegante, pentru salon.

46 bucăți laolaltă **fl. 6.50.** numai

Fie-care cumpărător primește, afară de aceste, în dar o cumpănă de gospodărie, care poate suporta 12 $\frac{1}{2}$ chile, și care funcționează corect; sau un aparat de fert repentin sistem American, despre ce ofer deplină garanță. Cumpănă o primește cumpărătorul absolut gratis. Argintul de Mexico este un metal absolut alb (și înlăuntru), pentru a cărui durabilitate și escelentă calitate ofer garanță pe 25 ani. Espedarea se face după trimiterea înainte a sumei sau cu rambursă din magazinul european

==== Un aparat american bun pentru fierțul grabnic ====

sau

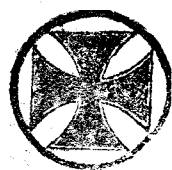
==== O cumpănă de casă, gratuită. ====

ALESANDRU D. SCHEFFER

Budapesta, VIII. str. Bezerédi Nr. 3.

Cruce sau stea dublă

electromagnetică,

vindecă și înviează pe lângă garanță: reumatism, reumă, ashma, (respirație grea), insomnie, văjiitul urechilor, auz greu, epilepsia, (nevoia), nervositate, lipsa de apetit, gălbănirea, durere de dinți, migrenă, impotență, influență precum și ori-ce boale de nervi. Bolnavul, care D. R. G. M. nr. 88503 cu aparatul meu Nr. 88503 nu se vindecă în cel mult 44 zile, primește imediat banii înapoi. Unde nimic n'a folosit, acolo vă rog să încercați cu aparatul meu; sunt convins de influența sigură a aparatului meu.

Prețul Aparatului mare 6 coroane,

e de aplicat la boale cronice.

Prețul Aparatului mic 4 coroane,

e de folosit la boale mai ușoare.

Locul de vânzare central trimite aparatul cu rambursă sau după trimiterea înainte a sumei, în țară și străinătate.

ALESANDRU D. SCHEFFER,

Budapesta, VIII. strada Bezerédi, Nr. 3

➔ Numai pentru 5 coroane ➔

4 $\frac{1}{2}$ chilograme (c. a. 50 bucăți) puțin deteriorat dar fin

Săpun de toaletă

ales frumos, de rose, crim, iorgovan, viorele, resedă, iasmin și lăcrimioare. Pe lângă trimiterea înainte a sumei sau cu ramburse trimite:

ALESANDRU D. SCHEFFER,

6-52

Budapesta, VIII. strada Bezerédi, Nr. 3.

Senegin contra tusei, răgușelei, durerii, de pept, ofticei, tusei măgărești, catarului astmei, greutății de respirat, lungoarei și tusei seci. **Vindecă sigur și repede.** Prețul **1 cor. 20 fil. și 2 cor.**

Capsic unsoare. Contra durerii de oase, podagrei, reumatismului, răceleur, durerilor de cap, dinți și nervi, precum și scrintiturilor. Cele mai îmbătrânite boale le vindecă. Prețul **1 cor. 20 fil. și 2 cor.**

Centarin. Contra morburilor de stomac, precum lipsa de apetit, mistuirea rea, catarul și aprinderea de stomac, greața și vomarea, sgârțururile cele mai grele. Leac sigur. Folosește și la curățirea sângelui. Prețul **1 cor. 20 fil., și 2 cor.**

Kaljodsarsaparil. Mijloc escelent pentru curățirea sângelui la morburi secrete **1 sticlă 2 cor.**

Laxbonbons, Închiderea scaunului e cauza diferitelor morburi, precum palpitatea de inimă, amețeli, dureri de cap și altele. Deci cine suferă de încheierea scaunului numai de cât să comandeze **Laxbonbons** zacharele purgative, plăcute și dulci la luat. Prețul **1 cor.**

Chimicale, drogoue, legături și bandagerie chirurgice. Instrucție pentru prepararea diferitelor vinarsuri, liqueruri, rom și altele. Tee russice, parfumuri, săpunuri, crem escelent pentru față și mâni. Articole cosmetice, oleu pentru păr. Esență pentru picatul și întărirea părului. Apa de gură și dinți pecum și praf. Ori-ce fel de articol din bransă. Toate foarte ieftine. Faceți întrebare și Vă veți convinge.

19-20

Cornel Demeter.

apotecar in Szászváros, iskola-uteza 46

Proiect de lege

despre modificarea articolului de lege XXXVIII. din 1868 despre învățământul în școlile populare și a articolului de lege XXVIII. din 1876 despre autoritățile din școlile populare.

§. 17.

Planul de învățământ pentru școlile susținute din partea statului ori a comunei, îl stabilește ministrul de culte și instrucțiune. La școlile elementare populare susținute de confesiuni, stabilește respectiva superioritate confesională ținta finală care are să fie atinsă în obiectele obligate, înșirate în §-ul 13 al acestei legi, atât în cursul zilnic, cât și în cursul de repetiție, mai departe măsura cunoștințelor în cari vin instruiți elevii, sistemul de predare, planul de învățământ, și manualele ce sunt a se folosi, astfel, ca instrucția dată în școala poporală confesională să nu stea mai pe jos de cât aceea pe care ministrul de instrucție o stabilește pentru școlile populare elementare susținute de stat, de comună, de societăți ori particulari. Autoritatea supremă confesională are să înainteze planul întâiu ministrului de culte și instrucțiune spre aprobare.

§. 18

În școlile elementare populare cu caracter ne-confesional pot fi întrebuințate numai manuale și recvisite de școală aprobate din partea ministrului de culte și instrucțiune.

Ministrul de culte și instrucțiune publică va cere dela autoritatea supremă confesională, ca să-i prezenteze manualele și recvisitele de școală întrebuințate în școlile populare confesionale, și le va judeca din punctul de vedere, dacă nu sunt în ele tесе contrare și legilor, ori de acelea, cari pot să stărnească în elevură față de patria maghiară și față de alți membri ai națiunii.

Dacă un manual, îndreptar, ori recvisit de școală, întrebuințat în școala poporală, — socotite fiind aci și opurile din bibliotecile școlare ori ale tinerimei, — conține astfel de învățături, ministrul de culte și instrucțiune îi oprește întrebuințarea.

Întrebuințarea ori dispunerea de a fi întrebuințat un astfel de manual ori îndreptar oprit, va fi pedepsită pe calea disciplinară și penală (§ 49 punct b, § 38 din art. de lege XL 1879.

§. 19.

În fie-care sală de învățământ de la școala elementară poporală pot să fie primiți numai atâția elevi câți sala poate să primească, după normele stabilite în §§-ii 27 și 28 din art. de lege XXXVIII, anul 1868. Un învățător însă de regulă nu poate să dea instrucție la mai mult de 80 elevi zilnici (de la 6 până la 12 ani).

Unde numărul elevilor trece peste 80, respective peste spațiul legal pe care îl are sala de învățământ (un metru patrat pentru fie-care elev) ear' susținătorul școlii, în urma raporturilor materiale nu e în stare să înființeze clase nove pentru acești elevi, — ministrul de culte și instrucțiune poate să dea concesiune provisorie, ca în astfel de cas instrucția să se facă într'o singură clasă și pentru un număr mai mare de elevi, dacă în comună nu să află o școală de alt caracter, în care numărul escedent de elevi ar putea să fie primit, pe baza §-lui 27 din art. de lege XXXVIII, anul 1868.

Toți părinții, epitropii, au să plătească taxe de primire și didactru numai pentru susținerea școlii pe care o cercetează zilnic copiii lor.

§. 20.

Toți copiii obligați să cerceteze școala, după ce au absolvat cursul zilnic de șase ani în școala elementară poporală cu succes corăspunzător și nu se împărtaşesc de altă instrucție (școala superioară poporală, civilă ori mediă), au să cerceteze trei ani de-arândul, de la împlinirea anului 12 până la împlinirea anului 15 de etate, *cursul de repetiție* al școlii elementare populare.

§. 21.

În cursurile de repetiție pe lângă instruarea în cunoștințele generale sunt a se ținea în vedere în comunele cari se ocupă cu agronomia în prima linie obicinuitele ramuri ale economiei, la fete în deosebi economia de casă, ear' în comune cari se ocupă cu comerțul și industria, interesele industriei și ale comerțului. În urmare, cursul de repetiție se împarte în curs economic și curs industrial (comercial), apoi, întru cât raporturile locale motivează lucrul, în un curs de ambele direcțiuni. Cu privire la cursul de repetiție comercial ori industrial, sersesc de cinosură dispozițiunile referitoare la școlile de sodali, din art. de leg XVIII, anul 1884, §§-ii 80—87.

§. 22.

Cursul de repetiție la școlile populare elementare este a se aduce în legătură organică cu cursul zilnic de instrucție, și în el sunt a se propune studii corăspunzătoare raporturilor locale, ca: economia de câmp, grădinăritul, economia de casă, cum și cunoștințe generale. Pretutindeni unde statul ori comuna, susține cursul zilnic al școlii elementare populare, îngrijește tot statul, respective comuna, să fie înființat și susținut cursul de repetiție, întrebuințând spre acest scop localitățile esisten te de instrucție și arangiamentul ce îl posed. Învățătorii de stat și comunali au să facă instrucția în cursurile de repetiții fără rebonificare specială.

Confesiunea, ca susținătoare de școale, are să se îngrijească de înființarea și susținerea unui curs de repetiție corăspunzător determinațiunilor legii prezente, pretutindenea unde învățătorul, sub titlul întregirii de salar ori sub titlul de „cvinvenale“ primește ajutor dela stat. Un astfel de învățător are să conducă cursul de repetiție asemenea fără plată.

Chiar și acolo, unde confesiunea grijește numai de cursul zilnic al școlii populare elementare, dar' comuna înființază și susține curs de repetiție, *confesiunea are să lase spre folosire în scopul acesta localitățile și aranjamentul școlii*. Învățătorul poate să fie obligat numai la cel mult 36 ore de instrucție pe săptămână, la cursul zilnic și cel de repetiție al școlii populare elementare.

§. 23.

În comunele mai mari, în cari numărul celor obligați să umble la cursurile de repetiție înființate în direcție agronomică atinge suma de cel puțin o sută, iar' mijloacele materiale ale comunei o permit aceasta, instrucția agromomică o prevede în cursul respectiv un învățător de specialitate, numit anume în postul creat spre acest scop. De altcum și în asemenea comune sunt decizătoare dispozițiunile cuprinse în paragraful premergător.

§. 24.

În cursul de repetiție anul școlar tine cel puțin opt luni. În vreme de iarnă (1 Noemvrie până la finea lui Martie) sunt a se folosi pentru instrucție *sapte ore pe săptămână*, iar în celalalt rest, *patru ore pe săptămână*. Afară de aceasta, atât în cursul agronomic, cât și cel industrial (comercial) copiii vor fi instruiți iarna, în o oră pe săptămână, în gimnastică și în cele mai elementare exerciții militare.

De instruirea elevilor din respectivele cursuri de repetiție *în religioane și morală, câte o oră în fie-care Duminică*, au să grijească *confesiunile respective*, pe baza §-lui 57 din art. de lege XXXVIII anul 1868.

§. 25.

Planul de învățământ pentru cursul de repetiție îl stabilește ministrul de culte și instrucție, în înțelegere cu ministrul de agricultură, respective de comerț, și cu ministrul pentru apărarea țării. Cu privire la instrucția și planul de învățământ în cursurile de repetiție susținute de confesiuni, cum și la manualele și recvisitele folosite aci, sunt decizătoare dispozițiunile §§-lor 17 și 18 din legea aceasta.

§. 26.

Orele de instrucție teoretică și practică sunt a se ținea, după putință, ziua. Băeții au să fie totdeauna separați de fete la instrucția practică. Dacă la un curs de repetiție numărul elevilor e cel puțin cincizeci, separare de cătră băeți este obligătoare și la instrucția din cunoștințele generale.

§. 27.

În cursurile de repetiție instrucția se face în mod cu totul gratuit. Elevii nu plătesc dar nici taxă de înscriere, nici didactru, nici taxă la fondul de pensiune al învățătorilor.

§. 28.

În cursurile de repetițiune cu direcțiune agronomică, însărcinează autoritatea școlară locală cu instrucția în obiectele agriculturii, respective aplică un învățător diplomat de la școala poporală elementară, care a luat parte la cursul agronomic ordonat din partea ministerului de agricultură a se ținea în fie-care an cu învățătorii de la școalele poporale, și despre absolvarea cu succes a acestui curs a primit certificat. În lipsa unui astfel de învățător poate fi încredințat, cu aprobarea inspectorului regesc de școale, și un astfel de învățător de la școala poporală elementară, însă în mod provisor, care are cunoștințe practice în ramurile agronomiei, dezvoltate în respectiva comună. Un astfel de învățător însă are să facă în doi ani cursul agronomic.

§. 29.

Intr'un post sistemizat în mod special de învățător agronomic poate fi pus numai un învățător diplomat de la școala elementară poporală, care într'o școală agronomică de stat a făcut cu succes cursul de doi ani și a eșit evalueat ca învățător agronomic pentru școala poporală elementară. Învățătorul special de agronomie e obligat să dea instrucție teoretică și practică 36 ore pe săptămână. Organizarea și ordinea de

instrucțiune în aceste cursuri o stabilește ministrul de agricultură în înțelegere cu ministrul de culte și instrucțiune.

§. 30.

Cu postul de învățător special de agricultură, sistemizat anume la școalele cari nu sunt ale statului, e împreunat un salariu de cel puțin 1200 coroane, adaus de 100 coroane tot la 5 ani, lucru ce se repetează de șase ori, locuință în natură, (cel puțin două camere, bucătărie și apartamentele necesare), eventual bani de evartir, cum și folosirea unei grădini în mărime de $\frac{1}{4}$ jugăr, sau echivalentul acesteia.

§. 31.

Scopului instrucțiunii practice din agricultură îi servește de regulă grădina școlară, ori în lipsa acesteia, partea ce poate fi folosită din grădina comunală de pomi. Dacă lipsește și aceasta, ori dacă terenul pentru scopurile unui curs agronomic de repetiție provăzute cu învățător de specialitate, comuna are să grijească de alt teren acomodat și de recvisitele necesare pentru instrucțiunea în agricultură, respective pentru aranjamentul agronomic.

§. 32.

Comunele pot să fie împărțășite de ajutor de stat la înființarea și susținerea cursurilor agronomice de repetiție, pe baza recomandării comisiunii administrative, din sumele votate de parlament în scopul acesta.

Capitolul III.

Dotarea învățător comunal și confesionali și dreptul disciplinar exercitat din partea statului.

§. 33.

Salariul anual al învățătorului ordinar aplicat din partea comunelor ori *confesiunilor* la școala poporală elementară, este a se stabili în cel puțin 800 coroane la an. Remunerațiunea anuală a unui candidat de învățător, care a dat examenul fundamental, nu poate să fie mai mică de cât 600 coroane. Fie-cărui învățător îi mai compete, afară de salariu locuință cinstită în natură (cel puțin două camere bucătărie și apartamentele necesare) și o grădină în mărime de cel puțin $\frac{1}{4}$ de jugăr, ori echivalentul ei, iar candidatul de învățător locuință cu o odaie, ori în lipsă, echivalentul corăspunzător.

Dispozițiunea din §-ii 139 și 140 din art. de lege XXXVIII anul 1868, că postul vacant de învățător este a se împlini în curs de jumătate an cel mult, și că în timpul acesta este a se aplica la școală un candidat de învățător, mai departe, că în cas de moarte, văduva și orfanii învățătorului rămân în folosința întregă a salariului și a locuinței jumătate de an de la ziua morții, în fine dispoziția din §-ul 138 al aceleiași legi, că învățătorul vine ales pe viață: toate acestea dispozițiuni se estind și asupra susținătorilor de școale confesionale, respective asupra susținătorilor aplicați la școale elementare poporale confesionale. În contra susținătorilor de școale, cari nu se vor conforma, se aplică procedura stabilită în §-ul 15 din art. de lege XXXVIII, anul 1868.

(Va urma.)